

RESTAURATORU BIEDRĪBAS AVĪZE

2004. GADA JŪNIJS

NR.25

“Viss, kas cilvēkus vieno, ir labais un skaistais, viss, kas tos šķir, ir sliktais un nejaukais. Pasaule pazīst šo formulu. Tā ir mūsu sirdis ierakstīta.”

/L. Tolstojs/

Sveicam Latvijas restauratoru biedrības biedrus 15 gadu Jubilejā!!!

*Kas prot saskatīt aiz horizonta un zem zemes paslēpto...?
Kas var bez palielināmā stikla ieraudzīt mikropasauli...?
Kas spēj nejauko pārvērst par skaisto...?
Atbilde mums visiem zināma – tas ir restaurators.*

Šķiet tas bija pavisam nesen, kad biedrībai svinējām desmito dzimšanas dienu. Bet nu jau jubilejas tortē var iedegt 15 svecītes. Īstais pusaudžu vecums, kad viss ir tik saistošs un aizraujošs, tomēr pamati un turpmākā dzīve ir skaidra..

Mūsu biedru loks 15 gadu laikā ir audzis. 1989. gadā – 59 biedri. 2004. gadā – 121 biedrs. Līdz 2004. gadam no Latvijas restauratoru biedrības izstājušies un attālinājušies aizejot mūžībā 81 biedrs.

Mūsu priekšsēdētāji:

No 1989. – 1991. gadam
Juris Galviņš
/specialitāte –
arhitektūra/

No 1991. gada
Dace Čoldere
/specialitāte –
mākslas vēsture/

Kā jau pusaudžu vecumā notikumi nāk aumaļām, plānu tik daudz. Tāpēc isi – priecājamies par mūsu kopā pavadītajiem gadiem, par cilvēkiem ar ko mums mūsu biedrībā iznāk

satikties, par labajiem darbiem un pasākumiem, kas katram sirdi palikuši dažādi, bet, kas kopā ņemot ir MŪSU Latvijas Restauratoru biedrība. ❖

D. Murziņa, A. Brīvniece

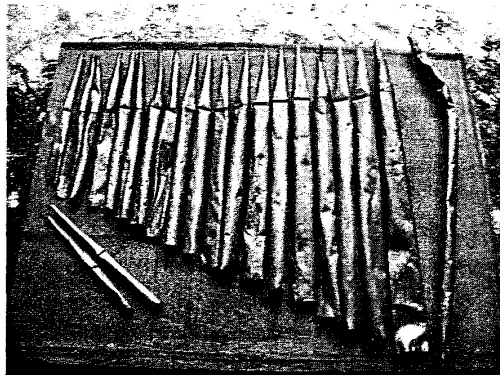
“Mazās” ērģeles Latvijas muzejos

2003. un 2004. gadā man bija prieks strādāt ar vairākām nelielām ērģelēm, kas atrodamas Latvijas muzejos.

Cēsu muzejā atrodas latviešu ērģeļu būvētāja Kārļa Jirģena (1821-1903) būvētās Raiskuma skolas ērģeles ar 3 reģistriem. Šīs ērģeles pagaidām ir vienīgais droši zināmais Augstrozes meistara veikums. Cēsu mūzikas entuziasta Oto Zariņa materiālos Nacionālās bibliotēkas Retumu nodaļā saglabājušās kādreizējā Raiskuma skolas skolmeistara dēla Mārtiņa

(Turpinājums 3. lpp.)

Cēsu muzeja latviešu ērģeļu būvētāja Kārļa Jirģena būvētās Raiskuma skolas ērģeļu stabules.

Pārskats par konferenci "Virsmu tīrīšana – materiāli un metodes"

*Sagatavojusi Dace Čoldere
(Sākums LRB avīzēs Nr. 23 un 24)*

Cornelia Hofmann
Drēzdene

Gadsimtu putekļi un gadsimta plūdu dubļi. Divi piemēri no tekstila restaurācijas.

Pirmais – Saksijas Augusta Stīprā parādes guļamistabas noformējums, tā sauktā, "Spalvu istaba" (1723). Čīņa ar putekļiem, kas visu padarījuši pelēku.

Gadsimta plūdu dubļi apskādējuši koka Kristus figūras gurnautu (1510), kas darināts no lina auduma. 1997. gadā restaurēts šis audums un kopā ar figūru nodots attiecīgajai baznīcai. Ekspozīcija īpašā vitrinā, taču 2002.gada plūdi iekļuva arī tajā un abus samitrināja. Ūdens skalojās baznīcā 2 dienas.

Svarīgi tas, ka restaurētais audums šo katastrofu pārcieta daudz labāk nekā koka skulptūra, kura pēc plūdiem atkal izjukusi.

Dirk Bockmuhl, Cornelia Weyer
Diseldorfa

Mikrobioloģisko bojājumu apkarošana uz ādas virsmas ar tradicionālajām metodēm

Sākumā noskaidro, kas ir pelējums, tīrīšanas pasākumu primārais uzdevums, norāda, ka ar netīrumu novākšanu ir saistīti turpmāko bojājumu izraisīšanās. Apkārtējās vides nosacījumu un klimata maiņu dēļ arī uz tīrām virsmām var veidoties pelējuma sēņu kolonijas.

Uz laboratorisku izmeklējumu un zinātnisku pētījumu bāzes tiek analizētas tīrīšanas metodes un to rezultāti. Kā piemēri – ādas tapete un ādas uzlīme.

Nino Kebuladze
Tbilisi

Piezīmes par atkārtotu korozijas produktu izcelšanos uz objektiem no vara sakausējumiem.

Problēma saistīta ar klimata izmaiņām Gruzijas Nacionālajā muzejā, kur vairākus gadus, valstī esošās ekonomiskās (un politiskās) krīzes dēļ, ir bijusi atslēgta apkure un izmainījies klimats gan ekspozīcijās, gan krājuma telpās. Zaļā garoza uz dažādu periodu (sākot no 1.gadu tūkstoša pirms Kristus, beidzot ar 17.gadsimtu pēc Kristus) vara priekšmetiem konstatēta visās telpās un glabātuvēs.

Vara priekšmeti bijuši pārklāti ar

parafinu, kas pie ļoti augsta mitruma procenta nav bijis aizsargājošs, bet gan koroziju veicinošs pasākums.

Restaurācijas un konservācijas metodes, kas noteiktos klimata apstākļos darbojušās labi, ir izrādījušās nepiemērotas.

Problēma nav vēl atrisināta, pētījumi turpinās un notiek sadarbībā ar citu zemju speciālistiem.

Wolfgang Conrad
Gisleben

Good Day, Lenin! Netīrumi un citi slāņi uz bronzas.

Priekšlasījumā apskata vēsturisko bronzas pieminekļu (zem kļajas debess stāvošo vai stāvējušo) stāvokli, koncepciju un restaurācijas pasākumus.

Kā piemērs izmantots 1925.gadā M. Manizera darināts bronzas Ļeņins.

Pieminekļi celts Puškinā pie Ļeņingradas, 1943. gadā vērnahts to novāc un aizved uz Eislēbeni, kā krāsaino metālu. 1945.gadā Eislēbenē uzstādīts. 1948.gadā kā Padomju Savienības oficiāla dāvana nodots Eislēbenei. 1960.gadā Puškinai tiek uzdāvināta Tēlmaņa skulptūra. 1991.gadā pieminekļi noņemti, aizvesti uz Berlīni, lai eksponētu izstādē "VDR 40 gadi".

Problēmas, kuras saistītas ar "āra" bronzas restaurāciju:

- Metāliskās bronzas virsmas pārvērtības un sabrukšana laika apstākļu ietekmē, skulptūrām atrodoties ārā.

- Radniecīgu, minerālkoroziju (patīna) atšķiršana no neraksturīgiem, svešiem slāņiem (netīrumi, korozijas un netīrumu garoza, senāka konservācija, kaļķu slāņi uz strūklaku skulptūrām u.c.).

- Šo slāņu pazīšana un atšķiršana un to strikti separāta izvērtēšana un apstrāde.

- Diferencēta mehāniska (ar rokas instrumentiem vai mehānismiem) šo slāņu apstrāde un noņemšana, ievērojot un respektējot visus vēsturiski radušos minerālu slāņus.

- Netīrumi uz moderno vasku kārtām, to novecošanās un jutīgums laika apstākļu ietekmē. Karsti vaskoto virsmu kopšana

Demonstrē dažādu ārzemju pieminekļus.

Andreas Rittmeister
Berlīne

Kāda kaļķakmens reljefa tīrīšana – restaurācijas krimināls

Referents ir pētnieks, ne praktiķis.

Viņa uzdevums bijis atrisināt jautājumu par akmens tīrīšanu stadijā, kad pēc melnās garozas noņemšanas uz kaļķakmens virsmas parādījās brūni traipi.

Tika restaurēta Nacionālās galerijas Berlīnes Muzeju salā fasāde, kur atrodas 1875.gadā pēc tēlnieka Morica Šulca metiem radīta figurāla frīze no franču izcelsmes kaļķakmens. 1964.gadā tā restaurēta tēlnieciski (domājams, izkalti vai daļēji izkalti jauni fragmenti).

1998.gadā uzsākta frīzes restaurācija, jo akmens virsma bija klāta ar ļoti biezu un melnu ģipša garozu. Iesāka strādāt ar mehānisku paņēmieni (*mikrofeinstrahlverfahren*), to nomainīja cita metode – amonija karbonāta kompreses. Tās noņēma melno garozu, taču pēc akmens virsmas izzūšanas parādījās brūnas krāsas traipi. Tika pārtraukti darbi.

Tika uzsākta plaša izpētes programma, lai konstatētu šo traipu izcelsmi (tādi konstatēti arī uz citiem objektiem Vācijā), rašanās mehānismu un iemeslus.

Otrā darbības fāze bija – atrast veidu, kā likvidēt estētiski nepieņemamos traipus. Izmēģinot daudzus variantus, tika atrasts ķīmiskais savienojums pastas veidā (savienojumu nenosauc!), kas papildus bojāšanas noņēma brūnos traipus.

Restaurācijas darbi tika pabeigti 2001.gadā, sasniedzot 19.gadsimta 60-to gadu vizuālo iespaidu!

Vērs uzmanību uz savlaicīgo reakciju restaurācijas darbu laikā, kā arī ātru un pamatīgu pētniecības veikšanu, izmēģinājumu kompleksu utt.

Neko nepasaka par kaut jēlkādu virsmas aizsardzību pēc šīs restaurācijas.

Kyle Normandin, Deborah Slaton
Ņujorka

Modernās un tradicionālās metodes netīra akmens un mūru tīrīšanai.

Runā par liela apjoma fasāžu un citu "āra" objektu tīrīšanu.

Norāda uz to, ka uz dažādu materiālu virsmām (marmors, ķieģeļi, kaļķakmens) ir vienādas izcelsmes un vienāda materiāla netīrumi, taču tīrīšanas metodēm un līdzekļiem jābūt katram materiālam atšķirīgiem.

Piemin dažādas metodes un atgādina, ka vispirms jāveic izpēte objektā, testi un laboratoriskie izmeklējumi.

“Mazās” ērģeles Latvijas muzejos

(Turpinājums no 1. lpp.)

Ozoliņa atmiņas par šo ērģeļu uzstādīšanu, ko pats pieredzējis, un to turpmāko likteni. Pēc 2. pasaules kara ērģeles vēl tikušas spēlētas un Ozoliņa brālis pat sniedzis uz tām koncertu. Tomēr vēlāk ērģeles sāktas demolēt un drīz bijušas tā sabojātas, ka bijis nepieciešams nopietns remonts. 1960. gadā ērģeles par 1000 rubļiem pārdotas Cēsu novadpētniecības muzejam.

Uzraksts ērģeļu iekšienē “29 November 1882, No. 52” liecina par izgatavošanas datumu un meistara izgatavoto instrumentu skaitu. 52 instrumenti apliecina Jirgena profesionalitāti, tāpat ne katrs lauku ērģelbūvētājs ir ķēries pie metāla stabuļu izgatavošanas, kas paveikta labā kvalitātē. Turpat iekšienē uz pildīņa atrodams uzraksts “Pirkts 1883 maksā 205 rubļu”. Datumi uzrakstīti daudz vietās uz detaļām ērģeļu iekšienē, taču pats būvētājs savu uzvārdu nav minējis nekur. Autorību apliecina vienīgi Mārtiņa Ozoliņa atmiņas. Tādējādi šis instruments var kalpot par labu paraugu turpmākai šī meistara darbu identifikācijai, kurš pats, šķiet, bijis diezgan kautrīgs.

Iepazīstoties tuvāk ar instrumentu, bija jāsecina, ka demolēts bijis diezgan nopietni. Trūkst lielākā daļa metāla stabuļu un daļa koka stabuļu, tāpat arī atsevišķas apbūves detaļas. Esošās metāla stabules izskatās kā nostaiģātas ar kājām un neviena no tām vairs neskan. Tā kā muzejam nav vietas, kur

ērģeles eksponēt, muzejs vienojās ar Cēsu Sv. Jāņa baznīcu, ka ērģeles tiks uzstādītas baznīcas altāra daļā un daļēji

Ērģeles, kas atrodas Valkā

tiks iesaistītas draudzes un koncertu darbībā. Pirmās skaņas pēc apmēram piecdesmit gadu klusēšanas atskanēja 2003. gada novembrī.

Vēl atlikuši darbi pie metāla stabulēm, kā arī gaisa padeves motora uzstādīšana. Restaurācija nepieciešama arī ārpusē krāsojumam. Līdzšinējie darbi veikti gandrīz vienīgi ar KKF finansiālu atbalstu.

Valkas Novadpētniecības muzejs atrodas bijušā Cimzes skolotāju

semināra ēkā. Tāpēc arī muzejam ir vēlēšanās veidot savu ekspozīciju atbilstošu Cimzes semināra iekārtojumam, kur bijušas arī ērģeles. Nesen muzejs sagādājis divas nelielas ērģeles, abas ar četriem registriem. Uzsākot darbu pie pirmajām ērģelēm, par to izcelšanos nekas nebija zināms. Restaurācijas laikā uz plēšu ventiļiem tika atrasti uzraksti ar zīmuli: “Ernst Rohn Kropenhof Aisuh der 16ten Merz 1891.”¹ 45”. Tātad ērģeles izgatavojis ērģeļu būvētājs no Krapes Ernests Ronis 1891. gadā, par kuru līdz šim bija zināmas vien Rakstniecības, teātra un mūzikas muzejā atrodamās ziņas, ka viņš 1911. gadā Krapē miris. 45 instrumenti ir vērā ņemams veikums, kaut arī nav ziņu, ka kādas viņa ērģeles būtu uzstādītas baznīcā. Par profesionalitāti liecina arī kompaktā iekšienes izveide, lielākās stabules pārceļot ar konduktiem stabuļu dēļos uz diskanta galu, kā arī paša izgatavotās metāla stabules, kuras gan visas bija jau zudušas.

No ērģelēm bija atlikusi detaļa “kaudze”. Tās bija skanējušas varbūt pirms 20 gadiem, pēc tam izjauktas, vairākkārt pārvestas un arī mēģinātas remontēt. Bez metāla stabulēm bija zudušas arī diezgan daudz koka stabuļu, daļa apbūves detaļas, kā arī detaļas no mehānikas. Ērģeļu ārpusē pārkrāsota ar baltu krāsu, zem tās sākotnējā, sarkanīgi brūna. ❖

Alvis Melbārdis

Eddy De Witte,
I.DE Witte
Brisele
Jauna veida kompreses iekštelņu tīrīšanai

Apskata tradicionālās un reprezentē vienu savu metodi.

Tās pamatā – kompreses, kuras ir veidotas uz lateksa bāzes. Polimers veido elastīgu plēvi, kura vāji turas pie virsmas un viegli noņemama kopā ar netīrumiem bez ūdens līdzdalības.

Plaši izklāstītas šīs metodes problēmas jau publicētajā kopsavilkumā.

Corrado Pedeli,
Valle d'Aosta
Itālija

Tīrīšana ar ultraskaņas skalpeli –

adaptācija arheoloģiskajiem objektiem (referāts netika nolasīts konferencē)

Tā ir īpaša tehnika, kura vēl pilnībā nav adaptēta arheoloģiskā materiāla apstrādei.

Tiek izmantoti īpaši skalpeļi (kalti), ierices, kurām nepieciešama dzesēšana vai nu ar ūdeni, vai gaisu.

Pie arheoloģiskā materiāla (keramikas) dzesēšana ar ūdeni nav iespējama. Nepieciešams visu laiku kontrolēt svārstību frekvenci. Ar ultraskaņas skalpeli var noņemt tos netīrumus, kuri turas klāt ar elektrostatisko spēku.

Tālāk izklāsta šīs iekārtas darbības principus. Secina, ka var strādāt ar priekšmetiem, kuri ir pietiekami stipri, respektīvi, cieti utt.

Anne-Kathrin Lassig
Drēzdene
Pieredze ar sodrējiem klātu virsmu apstrādē

Referāts balstīts uz diplomdarbu, kurš izstrādāts pirms gada.

Apkopota, un analizēta literatūra par tēmu sodrēji. Definē kas ir sodrēji, to iedarbību uz dažādu materiālu virsmām un apskata metodes, ar kurām sodrēji tiek noņemti.

Par piemēru izmantota 1619.gada koka epitāfija no baznīcas Rigenes salā. Objekta restaurācijas gaitā gūta pieredze kā sodrēji izturas uz matētām un spožām (gludām) virsmām.

Izmantota arī lāzertehnika. ❖
(Turpinājums nākamajā numurā)

ICOM-CC Grafisko dokumentu grupas seminārs Ļubļanā

Šogad ICOM-CC /Starptautiskā muzeju padome – Konservācijas komiteja/ Grafisko dokumentu grupa Slovēnijas galvaspilsētā Ļubļanā no 11. – 12. martam organizēja semināru – diskusiju par papīra un pergamenta objektu izpēti, saglabāšanu un restaurāciju. Konferenču programmā bija iekļauts arī manis pieteiktais stenda referāts "Odzienas muižas zemes plānu restaurācija".

Semināram bija reģistrējušies gandrīz astoņdesmit dalībnieki, no kuriem referātus nolasīja trīsdesmit trīs speciālisti.

Protams, daudz tika runāts par lielajiem Eiropas Savienības izpētes projektiem – 'INKCOR', 'PAPYLUM', 'WATER IN PAPER'. Pašlaik dažādu valstu speciālisti strādā šo programmu ietvaros un gala rezultāts nav vēl paredzams. Referātos tika runāts par zinātniskā darba problemātiku, izpētes paņēmieniem, sasniegto un vēl veicamo. Pārējos referātos tika skartas visdažādākās tēmas. Tā kā tās grūti sagrupējamas un publikācijas nelielā laukuma dēļ nav iespējams atreferēt, dodu referātu nosaukumus un to autorus oriģinālā /angļu val./, kas, ceru, ļauj aptvert skartos jautājumus.

· M. Stirič, PAPYLUM Project: A new tool for better understanding of oxidative degradation;

· J. Kolar, Inkcort – Stabilization of iron gall ink containing paper;

· J. Havermans, European thematic network: Transition metals in paper;

· G. Banik, WATER IN PAPER – An European Project within Framework of the Leonardo da Vinci Program;

· K. Janssens, Determination of localized Fe(II)/Fe(III) ratios in inks by means of micro-XANES;

· V.R.R. Quilet, Analysis of two high corroded original iron gall ink manuscripts;

· B.V. Hansen, Study on inter-leaving as a mean to reduce ink corrosion on manuscripts;

· I.v.d. Bogaert, Removing varnishes from paper artifacts: A domino reaction;

· V. Zakova, Conservation of 11 traditional Jewish papercuts from Jewish Museum in Prague;

· S. Ishikawa, Conservation & Restoration of 19th century calligraphy of Baha'I writing in Arabic;

· Z. Genadry, A material study of a

XVth century Persian lacquered manuscript;

· M.C. Sistach, Microscopic spot test applied to the study of paper fibers;

· J. Vodopivec, Effect of starch coating during the leaf casting technique;

· R. Larsen, Improved damage assessment of parchment;

· C. Kennedy, The use of microfocuss X-ray diffraction to examine the structure of collagen parchment;

· R. Yallop, A review of cleaning methods for vellum and parchment;

· C.A. Maxwell, Skin to Parchment, but what happens in between?

· P. Ravines, A new approach to the photographic documentation of objects using 3D laser scanners;

· N. Bell, Non-paper Architectural plans c. 1970 – present: Identification and characterization;

· U. Henniges, CSC Book Saver spraying system in single item conservation;

· M. Kropackova, Storing art on a paper collection: Work in progress;

· L. Watteuw, Preserving, cleaning and consolidating graphic documents before 1900;

· I. Yiperman, Study of 19th century imitation gold leather in Belgium;

· A. Stijnman, Graphic qualities of etching and engravings produced between 1540 and 1600;

· A. Pataki, Influence on the appearance during pigment consolidation;

· U. Knuutinen, Commercial 'cadmium' aquarelle colors, composition and stability;

· J. Hanus, Changes of some arylmethane dyes on paper during conservation treatment;

· H. Neevel, Non-destructive identification of corrosive inks;

· D. Kočar, Oxidative degradation of polysaccharides studied by chemiluminometry;

· V.S. Šelih, Catalytic activity of transition metals during oxidative degradation of cellulose;

· A.G. Borque, Application of near infrared Raman spectroscopy to the analysis of historical documents;

· O. Hahn, Investigation of oxidation and migration process of inorganic compounds in ink corroded manuscripts;

· J. Havermans, Evaluation of four mass deacidification processes.

Ar nolasīto referātu tēzēm var iepazīties Semināra izdotajā materiālā, kas atrodas Latvijas Vēstures muzeja Restaurācijas centrā. ❖

Ārija Ubarste
Latvijas Vēstures Muzeja
Restaurācijas Centrs

Aicinājums!

Visus, kas pieteikušies
ekskursijā uz Nirbergu un
vēlas iegūt sīkāku
informāciju lūdzam zvanīt
pēc Jāņiem pa tālruni
7213273.

Iģene atkal gaida!

Ikgadējais restauratoru
plenērs Iģenes Ev. lūt. baznīcā,
Talsu rajonā, Vandzenes
pagastā paredzēts šovasar no
12. – 16. jūlijam.

16. un 17. jūlijā – ekskursija
nometnes dalībniekiem, vietu
skaits ierobežots.

Visus, kas vēlas piedalīties
lūdzam pieteikties pie
Daces Čolderes,
tel.7213864, mob.9135253

Latvijas Restauratoru biedrības avīze

ISSN 1691-0966

Iznāk kopš 1997. gada novembra.

Adrese: Vecpilsētas iela 7,

Rīga, LV 1050

Tālr. 7213273.

e-pasts: Dita.mp@apollo.lv

Iznāk 4 reizes gadā.

Redaktore **D. Murziņa**,

korektore **A. Brivniece**

Datorsalikums - SIA Augsburgas Institūts

